

Zarys historii powiatu bielskiego

Powiat bielski swą genezę sięga średniowiecza. Jego powstanie było związane ze zlokalizowaniem na przecięciu szlaków komunikacyjnych i handlowych grodu, nie później jak w XII w. W miejscu tym w XV stuleciu rozwinęło się miasto Bielsk. Ów gród stanowił ośrodek jurysdykcyjny określonego terytorium, zarządzanego w imieniu władcy. Z czasem przekształcił się on w centrum administracyjne.

We wczesnym średniowieczu teren obecnego powiatu bielskiego znajdował się na pograniczu Polski (Mazowsza) i Rusi, a później i Litwy. Obszar ten często zmieniał przynależność państwową. Bielsk w XIII w. był zapewne związany z ziemią brzeską, a następnie drohicką. Jeszcze w 1342 r. wchodził w skład Mazowsza i przed 1366 r. trafił we władanie Litwy. Każde ze wspomnianych państw odcisnęło tutaj swe piętno, znacząco przyczyniając się do uformowania wielonarodowościowego i wielokulturowego oblicza terenów między Bugiem a Narwią.

Książę Witold pędzła Jana Matejki

Bielsk w dokumencie politycznym jako centrum administracyjne na tym terenie po raz pierwszy został wymieniony, obok Drohiczyna i Mielnika, w 1366 r. Od tego czasu można dokładniej prześledzić przynależność polityczną terenu. W związku z najazdami krzyżackimi w 1379 r. wymieniono ówczasie zniszczoną przez nich „*terram Bilse*”, czyli ziemię bielską, co mogło pośrednio oddawać znaczenie Bielska jako centrum administracyjnego pewnego obszaru. Bardzo krótko, bo w latach 1382-1383, owa ziemia wchodziła w skład Mazowsza, ale niebawem odzyskał ją wielki książę litewski Witold. Jednak nieporozumienia króla Jagiełły z owym Witoldem doprowadziły do odebrania mu tych ziem i darowania ich księciu mazowieckiemu Januszowi I, który z kolei ponownie utracił je na rzecz Witolda między 1401 a 1405 r.

Po raz pierwszy w 1431 r. został wymieniony w źródłach starosta bielski. W tym czasie starostowie byli urzędnikami zarządzającymi pewnym terenem z woli i w imieniu władcy oraz posiadali kompetencje sędziowskie. Administracyjnie Bielsk i okolica wchodziły w skład ziemi drohickiej województwa trockiego (od 1413 r.). Owa ziemia drohicka dzieliła się na szereg mniejszych jednostek zwanych zazwyczaj „*districtus*” (powiat).

W końcu lat 30. XV w. został wymieniony Pietko „palatinus de Bielsko et Bransko”, w dosłownym tłumaczeniu oznaczający wojewodę na Bielsku i Brańsku, a faktycznie namiestnika tych terenów z ramienia wielkiego księcia litewskiego. Przejściowo między wiosną 1440 a latem 1444 r. opisywanym terenem władał książę mazowiecki Bolesław IV. Następnie, aż do 1569 r., ziemie te znajdowały się w granicach Wielkiego Księstwa Litewskiego.

W końcu XIV i w XV w. na terenach między Bugiem a Narwią licznie osiedlała się szlachta mazowiecka (głównie w zachodniej części obecnego powiatu), która stale domagała się zrównania jej praw ze szlachtą zamieszkałą w Koronie, gdzie zdobywała coraz więcej przywilejów stanowych. Już w latach 20.-30. XV w. w pełni były rozwinięte na Podlasiu urzędy ziemskie (Brańsk, Suraż, Drohiczyn, a pewnie też Mielnik i Tykocin).

Wschodnia, słabiej zaludniona część powiatu, stanowiła przede wszystkim własność gospodarską (wielkksiążęcą). Tutaj osiedlali się bojarzy i chłopcy o proweniencji rusko-litewskiej.

W XV stuleciu ukształtowana była już sieć parafii katolickich diecezji łuckiej. W 1446 r. odnotowano parafie w: Bielsku (tutaj też księdza Hieronima), Brańsku, Ciechanowcu, Dołubowie, Drohiczynie, Dziadkowicach, Mielniku, Perlejewie, Rudce, Siemiatyczach, Topczewie, Winnej, Wyszokach. W drugiej połowie tego wieku i na początku następnego w: Boćkach, Domanowie, Łubinie, Ostrożanach i Wyszokach. Wraz z rozwojem parafii ściśle związane są początki szkolnictwa prowadzonego przy kościołach. Młodzież z niektórych szkółek przykościelnych już wówczas studiowała na Akademii Krakowskiej.

Z pewnością ukształtowana była też już ówczesnie sieć parafii prawosławnych, chociaż zachowało się na ten temat mało informacji (zapewne Bielsk, Drohiczyn, Mielnik i in.).

XV i pierwsze dziesięciolecia XVI stulecia to czas zasadniczego uformowania się struktury miejskiej w dobrach wielkksiążęcych (Bielsk – 1430, 1495; Brańsk – pierwsza połowa XV w., 1493; Drohiczyn – 1429, 1498; Kleszczele – 1523; Mielnik – 1440, 1501; Narew – 1514, 1529). Inne miasta lokowano w ośrodkach dóbr prywatnych (Boćki – 1509; Ciechanowiec – ok. 1429; Orla – 1618, 1645). Ośrodki te utrzymywały kontakty handlowe z Mazowszem, Pomorzem i Rusią.

W końcu średniowiecza w źródłach historycznych wymieniane są powiaty bielski, brański i suraski. W 1477 r. staroście bielskiemu podlegały takie ośrodki miejskie jak Bielsk, Brańsk, Suraż, Goniądz i Rajgród. Mamy tu już do czynienia z wyodrębnieniem się z ziemi drohickiej ziemi bielskiej, która była jednostką większą od powiatu, a mniejszą od województwa. Nie używano jednak na jej określenie miana „ziemia”, a nadal „powiat”. Rozległy obszarowo powiat bielski, zróżnicowany pod względem osadniczym (etnicznym i stanowym), wymagał dodatkowo dla części zachodniej (osiadłej przez szlachtę) odmiennego potraktowania, stąd w Bielsku rezydował starosta (namiestnik władcy), a w Brańsku – sąd ziemski.

Zygmunt I pędzła Jana Matejki

W 1513 r. król Zygmunt I ustanowił nowe województwo o nazwie „podlaskie”, wyodrębnione z województwa trockiego. Pełne struktury administracyjne tej jednostki zostały uformowane po 1520 r. Pośród pięciu ziem (nazywanych czasami powiatami), z których składało się owe województwo podlaskie, utworzono też ziemię bielską, która faktycznie istniała już wcześniej.

Wraz z rozwojem demokracji szlacheckiej w drugiej połowie XVI w. Bielsk utracił administracyjne znaczenie na rzecz Brańska (sądy i sejmiki szlacheckie, starostwo grodowe już od lat 30.). Jeszcze do lat 80. XVI w. terminologia powiatu nie była ściśle przestrzegana. Przykładowo do celów podatkowych w 1579 r. wyróżniano powiaty bielski, brański i suraski. Od tego czasu termin powiat bielski zanika, a samo miasto Bielsk zaliczono do powiatu brańskiego. Brańsk, aż do drugiej połowy XVIII w., był centrum administracyjnym ziemi bielskiej (nazwa ta wynikała z dawnej tradycji).

Od końca XVI do pierwszych dziesięcioleci XVIII w. na omawianym obszarze doszło do kilku znamienych zdarzeń. Cerkiew prawosławna przyjęła unię z Kościołem rzymskokatolickim, z wyjątkiem pewnej grupy wyznawców w Bielsku i Drohiczynie. W pierwszej połowie XVII w., głównie w Orli – dobrach radziwiłowskich, ale i w Kamicy pod Brańskiem – zamieszkiwali nieliczni protestanci. W 1644 r. w Orli odbył się generalny synod kalwiński. Kryzys państwa, częste epidemie chorób zakaźnych oraz najazdy (szwedzki, moskiewski, ale i rekwizycje wojsk królewskich) znacznie zubożyły ludność i spowodowały wyludnienie oraz upadek gospodarczy. Poniesionych strat nie odrobiono już do końca istnienia Rzeczypospolitej Obojga Narodów.

W drugiej połowie XV w. pojawili się tutaj Żydzi, sprowadzeni do obsługi komór celnych, karczem i innych. W drugiej połowie XVI w. stworzyli oni, głównie w dobrach prywatnych, własne samorządy (Boćki, Ciechanowiec, Orla, Siemiatycze).

Po trzecim rozbiórce Polski (1795) opisywane tereny weszły w skład państwa pruskiego. Pierwszego czerwca 1797 r. władze pruskie dokonały nowego podziału administracyjnego. Zarządzającej departamentem białostockim, w Nowych Prusach Wschodnich, Kamerze Wojny i Domen w Białymstoku podporządkowano „Kreisy”, czyli powiaty. Jednym z nich był nowo utworzony powiat bielski. Na wschodzie graniczył on z Rosją, na zachodzie – z gminą brańską,

na północy zaś sięgał w okolice dóbr zabłudowskich, a na południu obejmował dobra boćkowskie i Kleszczele.

Po traktacie w Tylży między cesarzem Napoleonem a carem rosyjskim Aleksandrem I, w 1807 r. część departamentu białostockiego prowincji Nowe Prusy Wschodnie (w tym i powiat bielski) włączono w skład Imperium Rosyjskiego. Z otrzymanych od Napoleona ziem władze rosyjskie utworzyły w 1808 r. tymczasową jednostkę administracyjną, zwaną obwodem białostockim, podzieloną na cztery powiaty (białostocki, bielski, drohicki i sokólski). Powiat bielski znacznie powiększono w kierunku zachodnim, włączając do niego Brańsk i okolice. Według danych podatkowych w 1815 r. teren powiatu bielskiego (zasadniczo między rzekami Nurzec i Narew) zamieszkiwało ponad 25,5 tysiąca ludzi (faktycznie z pewnością znacznie więcej).

W 1826 r. batalion saperów stacjonujących w Brańsku odmówił złożenia przysięgi na wierność carowi Mikołajowi I. Bunt stłumiono, a głównych inicjatorów, mających powiązania z dekabrystami w Petersburgu, skazano na długoletnie katorgi i zesłania. Społeczeństwo powiatu, a głównie jego zachodniej części, aktywnie uczestniczyło w powstaniach narodowych. W 1839 r. skasowano Kościół unicki, a parafie unickie przekształcono w prawosławne.

W połowie XIX stulecia Żydzi utworzyli silne gminy żydowskie w byłych miastach królewskich (Bielsk i Brańsk).

W 1843 r. władze rosyjskie dokonały kolejnej reformy administracyjnej dotyczącej tych ziem. Zlikwidowano wówczas obwód białostocki, włączając go w skład guberni grodzieńskiej. Inna większa zmiana dotyczyła likwidacji powiatu drohickiego, przyłączonego do bielskiego. Tym samym nowy powiat bielski (zajmował obszar 3562,2 km kw.) stał się największym z tworzących były obwód białostocki. Według danych rosyjskich w 1857 r. teren powiatu zamieszkiwało ponad 106 tys. ludności, w tym 45,7 proc. prawosławnych, 42,7 proc. katolików, 11,1 proc. wyznawców mojżeszowych oraz 0,2 proc. ewangelików. Około 30 lat później liczba mieszkańców zwiększyła się do ok. 140 tys., zaś w 1897 r. wynosiła już 164,5 tys. Powiat składał się z sześciu miast (Bielsk oraz pięć nadetatowych – Brańsk, Drohiczyn, Kleszczele, Mielnik, Narew), pięciu miasteczek (Boćki, Ciechanowiec, Niemirów, Orla, Siemiatycze), a także 15 gmin (Dubiażyn, Grodzisk, Klejniki, Łosinka, Malesze, Narojki, Nowe Berezowo, Oleksin, Orla, Pasyнки, Pawły, Radziwiłłówka-Aleksandrowo, Rajsk, Siemiatycze, Skórzec), w tym 544 wsie, 49 majątków i folwarków oraz 28 uroczysk i innych.

Powiat bielski na przełomie XIX i XX w. był słabo uprzemysłowiony. Zajmował pod tym względem ostatnie miejsce w byłym obwodzie białostockim. W 1890 r. funkcjonowało tutaj 450, głównie małych, fabryk i zakładów, a 20 lat potem – 544 (przybyło 17 proc.). Fabryki i zakłady funkcjonujące w 1910 r. miały jednak roczną wartość produkcji o ok. 63 proc. większą jak dwa dziesięciolecia wcześniej. Najwięcej było zakładów sukiennej – 25, tyle samo warsztatów garncarskich, 14 cegielni, 12 browarów, 16 farbiarni, 13 olejarni, 10 garbarni, osiem kaflarni, sześć świecarni i mydlarni, trzy tartaki, dwie guzikarnie, zakłady tytoniarskie, ponadto 321 młynów i wiatraków. Znacznie rozwinięte było rzemiosło i chałupnictwo. Handel funkcjonował głównie drobny, a nawet obwoźno-obnośny i niemal w pełni był zmonopolizowany przez Żydów.

W rolnictwie najbardziej zauważalna była zamiana siły roboczej z wołów (w analogicznym okresie spadek ilości o 16 proc.) na konie (zwiększenie się ilości o 34,5 proc.) oraz rozpowszechnienie się uprawy ziemniaków.

Latem 1914 roku wybuchła I wojna światowa. W rok później przetoczył się tutaj front. W sierpniu

1915 roku, w obliczu zbliżających się wojsk niemieckich, rosyjski aparat urzędniczy i wojsko nakazały oraz przeprowadziły masową ewakuację na wschód ludności cywilnej, głównie prawosławnych wraz z majątkiem ruchomym. Ta tułaczka tysięcy ludzi przeszła do historii pod nazwą „bieżeństwa” (większość po kilku latach powróciła). Nowe władze okupacyjne w 1916 r. utworzyły tzw. „Verwaltungsgebiet Bialystok”, podległy Niemieckiemu Zarządowi w Obwodzie Główno-Komenderującego na Wschodzie (w skrócie zwany „Ober-Ostem”). Nowa jednostka administracyjna zachowała podział na powiaty. W jej ramach funkcjonował też Kreis Bielsk (powiat bielski). Okupacja niemiecka zakończyła się w połowie lutego 1919 r.

Dziesiątego stycznia 1918 roku Wacław Malinowski z Kąt pod Dziadkowicami wystosował pismo do Rady Regencyjnej w Warszawie następującej treści: „Podlasianie zabuźni ziemi Drohickej i Bielskiej, czyniąc zadość nieodpartej potrzebie rozumu i serca, spieszą złożyć wam, Dostojni Panowie, zapewnienie najgłębszej czci i kornego hołdu, należnych pierwszej Władzy Zwierzchniej zmartwychwstającego państwa polskiego. Ten nasz hołd powinny racz, Najjaśniejsza Rado, przyjąć zarazem jako zdokumentowanie gorącego pragnienia oraz niezłomnej nadziei, że Podlasie nasze – to bezspornie historyczne Polski dziedzictwo – włączone niebawem będzie do składu tej całości politycznej, nad którą się Wasza, Najdostojniejsi, najwyższa rozciąga władza i że tem samej danem nam będzie – dałby Bóg najrychlej – wziąć czynny współdział w twórczej pracy budownictwa państwowego”. Do pisma dołączone były podpisy wielu znacznych osób z wielu wsi w tym rejonie Podlasia. Pismo miało zaakcentować polskość Podlasia i dążenie tutejszej ludności do włączenia do Polski, bowiem region ten leżał od 1807 roku w państwie rosyjskim i po wojnie nie było wcale takie pewne, że zostanie włączony do Polski.

Ostatecznie o wszystkim zdecydowały fakty dokonane, wojska polskie zajęły te tereny i powiat bielski włączono do II Rzeczypospolitej. Po odzyskaniu niepodległości tworzenie nowych struktur trwało kilka miesięcy. Rozporządzeniem z 28 sierpnia 1919 r. (Dziennik Praw Królestwa Polskiego nr 72, poz. 426) Rada Ministrów tymczasowo utrzymała na tych terenach dawny rosyjski podział administracyjny na powiaty. Utrzymano zatem powiat bielski (największy w kraju) i w jego ramach utworzono gminy wiejskie. Organ powiatowej władzy administracyjnej I instancji stanowiło odtąd starostwo. Na jego czele stał starosta jako mianowany przez Ministra Spraw Wewnętrznych przedstawiciel władzy państwowej w powiecie. Organem uchwałodawczym samorządu terytorialnego były sejmiki powiatowe, które wybierały na trzy lata organ wykonawczy – wydział powiatowy. Na czele sejmiku i wydziału powiatowego stał starosta. Nadzór nad samorządem powiatowym należał do wojewodów oraz ministra spraw wewnętrznych. Bielsk uzyskał wówczas w nazwie drugi człon – „Podlaski”. Czasowo powiaty wschodnie określano mianem „ziemi grodzieńskiej”, a od 2 sierpnia 1919 r. – województwem białostockim.

Dziewiętnastego stycznia 1919 r. odbyły się pierwsze wybory do Sejmu Ustawodawczego.

W 1921 r. teren powiatu bielskiego składał się z dziewięciu miast (Bielsk Podlaski, Boćki, Brańsk, Ciechanowiec, Drohiczyn, Kleszczele, Mielnik, Narew, Siemiatycze) i 19 gmin (Domanowo, Dubiażyn, Grodzisk, Kąty, Kleszczele, Łosinka, Łubin, Milejczyce, Narew, Narojki, Orla, Pasynki, Radziwiłłówka, Rudka, Siemiatycze, Skórzec, Topczewo, Widźgowo, Wyszki). Powiat zamieszkiwało ok. 130 tys. ludzi, w tym: 49,77 proc. katolików, 37,67 proc. prawosławnych, 12,36 proc. wyznawców mojżeszowych oraz ok. 0,2 proc. innych wyznań.

Jedenastego lipca 1922 r. zlikwidowano powiat białowieski i większą jego część (trzy z czterech

gmin, tj. Białowieża, Masiewo i Suchopol) włączono do bielskiego. W 1926 r. gminę Suchopol przyłączono do powiatu prużańskiego. Od 27 listopada 1925 r. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych powołało Ekspozyturę Starostwa Powiatowego Bielskiego z siedzibą w Siemiatyczach. Po pięciu latach stwierdzono, że nie spełnia ona swego zadania i Wojewoda Białostocki zlikwidował ją z 1 kwietnia 1932 r. Krótko, od 1929 do połowy 1930 r., funkcjonowała gmina hajnowska, ale ostatecznie jej teren włączono do gmin: Łosinka, Masiewo i Orla.

Głównie w latach 30. dokonano na terenie powiatu bielskiego komasacji gruntów. Powszechnie zastąpiono wówczas także tradycyjny od średniowiecza sposób użytkowania pól (tzw. trójpolówkę) na płodozmian.

W lipcu 1934 r. przeprowadzono w Polsce kolejną reformę administracyjną, w wyniku której zlikwidowano tzw. małe gminy i utworzono duże. Skasowano wówczas gminy: Domanowo, Dubiażyn, Kąty, Łosinka, Łubin, Narojki, Pasyński, Radziwiłłówka, Rudka, Skórzec, Topczewo i Widźgowo. Utworzono zaś siedem nowych: Bielsk, Boćki, Brańsk, Ciechanowiec, Hajnówka, Drohiczyn, Mielnik. Trzy miasta utraciły prawa miejskie (Boćki, Mielnik i Narew).

W czasie II wojny światowej po krótkiej okupacji niemieckiej, w trzeciej dekadzie września 1939 r., teren powiatu bielskiego zajęły wojska sowieckie i zaanektowały go do Białoruskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej. Czternastego stycznia 1940 r. zlikwidowano powiat bielski, a w jego miejsce powołano tzw. rejony: w Bielsku, Brańsku, Ciechanowcu, Kleszczelach i Siemiatyczach. Ludność, szczególnie polską, dotknęły liczne represje i zsyłki w głąb Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich.

W ostatniej dekadzie czerwca 1941 r. omawiany teren zajęły wojska niemieckie. Nowy okupant dekretem z 22 lipca tego roku utworzył okręg białostocki (Bezirk Białystok). podzielony na osiem powiatów (Kreiskommissariatów). Największym z nich był Bielsk, który obejmował 25 gmin (Amtskommissariatów): Bielsk Podlaski, Białowieża, Boćki, Brańsk, Ciechanowiec, Dmitrowicze, Drohiczyn, Grodzisk, Kamieniec Litewski, Kleszczele, Mielnik, Milejczyce, Narew, Nowe Berezowo, Orla, Prużany, Ratajczyce, Rudnik, Siemiatycze, Suchopol, Szczerczewo, Szereszów, Wierzchowicz, Wysokie Litewskie, Wyszki. Okupacja niemiecka trwała do przełomu lipca i sierpnia 1944 r. W jej trakcie hitlerowcy dokonali zagłady ludności żydowskiej oraz wymordowali wielu chrześcijan. Papież Jan Paweł II 13 czerwca 1999 r. beatyfikował męczennika za wiarę wikariusza generalnego diecezji pińskiej ks. Antoniego Beszty-Borowskiego, który został zamordowany przez hitlerowców 15 lipca 1943 r. z Bielsku Podlaskim.

Bł. ks. Antoni Beszta-Borowski wraz z innymi ofiarami hitlerowców

Po zajęciu tych ziem władze radzieckie uznały początkowo pakt Ribbentrop-Mołotow z 1939 r. za obowiązujący i rozpoczęły organizację własnych struktur administracyjnych. Dopiero umowy z połowy sierpnia 1944 r. przyznały te tereny Polsce. Na podstawie decyzji Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z 22 sierpnia 1944 r. przywrócono dawny, przedwojenny podział administracyjny. Powiat bielski został powiększony o część dawnego powiatu brzeskiego. Według danych urzędowych w styczniu 1945 r. teren powiatu bielskiego zamieszkiwało ponad 191 tys. osób, w tym ok. 55 proc. Polaków, ok. 45 proc. Białorusinów, a 0,1 proc. stanowili inni (Ukraińcy, Rosjanie i Żydzi).

W okresie powojennym powiat bielski ulegał reorganizacjom terytorialnym – 22 marca 1952 r. wydzielono z niego powiat siemiatycki, a od 22 sierpnia 1953 r. powiat hajnowski.

W 1967 r. w skład powiatu bielskiego wchodziły dwa miasta (Bielsk i Brańsk) oraz 22 gromady (Andryjanki, Augustowo, Boćki, Chraboły, Domanowo, Gregorowce, Hodyszewo, Holonki, Hołody, Kalnica, Łubin Kościelny, Nurzec, Orla, Pasyнки, Piliki, Popławy, Rudka, Ryboły,

Strabla, Śnieżki, Topczewo, Wyszki).

Powojenne instytucje samorządu terytorialnego zostały powiązane z radami narodowymi, którym przyznano zadania organów uchwałodawczych. Zgodnie z dekretem Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z 22 lipca 1944 r. terenowymi organami administracji rządowej zostali wojewodowie i starostowie. Służbowo i organizacyjnie podlegali ministrowi administracji publicznej, rzeczowo – poszczególnym ministrom. Starostów mianował minister administracji publicznej na wniosek wojewody zaopiniowany przez powiatową radę narodową.

Organem wykonawczym samorządu terytorialnego szczebla powiatowego był wydział powiatowy kierowany przez starostę. Nadzór nad wydziałem powiatowym powierzono organom administracji rządowej, organom wykonawczym wyższego stopnia oraz radom narodowym.

Powiatowa Rada Narodowa w Bielsku Podlaskim ukonstytuowała się 29 sierpnia 1944 r. Przewodniczącym jej został wybrany Wincenty Hermanowski z Bielska, zastępcą przewodniczącego Adolf Chomicki, a sekretarzem Edward Zalewski. Prezydium PRN zostało wyłonione na posiedzeniu Polskiej Partii Robotniczej 7 października 1944 r. Zasięg działania Powiatowej Rady Narodowej obejmował teren powiatu bielskiego w ówczesnych jego granicach administracyjnych.

Zadania rady narodowej wykraczały poza tradycyjną rolę samorządu terytorialnego, rada była bowiem jednocześnie organem planowania działalności publicznej i kontroli administracji rządowej. Bardzo rozległy nadzór nad działalnością rad sprawowały rady wyższego stopnia, wszystkie zaś podlegały Krajowej Radzie Narodowej. Organami powiatowej rady narodowej było prezydium, komisje oraz wydział powiatowy. Większość uchwał wymagała zatwierdzenia przez prezydium rady wyższego szczebla.

W wyniku realizacji ustawy z 20 marca 1950 r. powstały jednolite organy władzy państwowej. Zlikwidowany wówczas został samorząd terytorialny, zniesiono istniejące organy administracji rządowej ogólnej – stanowiska wojewodów, wicewojewodów, starostów i wójtów oraz wydziały wojewódzkie i powiatowe urzędów wojewódzkich i starostw. Komisje Powiatowej Rady Narodowej kontynuowały swoją działalność w niezmienionej formie. Zadania rad określono bardzo szeroko, między innymi: kierowanie działalnością gospodarczą, społeczną, kulturalną, ochroną porządku publicznego, uchwalanie terenowych budżetów i planów gospodarczych. Rady obradowały w sesjach zwyczajnych, w terminach wynikających z ustaw, oraz nadzwyczajnych zwoływanych decyzją samej rady. Organami wykonawczymi rad były kolegiałne, wybierane przez rady prezydium, sprawujące na podległym terenie wszystkie funkcje wykonawcze władzy państwowej, wykonujące uchwały rad oraz polecenia władzy zwierzchniej. Pracami prezydium kierował przewodniczący, prezydium zaś dzieliły się na wydziały.

Kolejne zmiany w systemie rad narodowych dokonane zostały ustawą z 25 stycznia 1958 r. o radach narodowych. Charakter terenowych organów administracji państwowej o dużym stopniu samodzielności uzyskały wydziały, podporządkowane prezydium. Ich kierownicy mogli samodzielnie podejmować decyzje bieżące w indywidualnych sprawach.

W 1973 r. charakter terenowych organów administracji państwowej uzyskali wojewodowie, naczelnicy lub prezydenci miast, a przejściowo również naczelnicy powiatów. Naczelnicy stali na czele urzędów powiatowych. Naczelników powiatów powoływał prezes Rady Ministrów po zaopiniowaniu przez powiatową radę narodową, pozostałe organy powoływał wojewoda także po uzyskaniu opinii rady narodowej.

Prezydium straciło charakter organów administracji państwowej wskutek powołania osobnych terenowych organów administracji zespolonej. Zgodnie z ustaleniami Konferencji Krajowej Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej z 1973 r. funkcje przewodniczących rad powierzono I sekretarzom odpowiednich ogniw partyjnych (komitetów wojewódzkich, powiatowych, gminnych).

Ustawą z 28 maja 1975 r. (z wejściem w życie od 1 czerwca) dokonano reformy administracyjnej kraju, polegającej m.in. na likwidacji powiatów.

Wybrany w czerwcowych wyborach w 1989 r. Sejm uchwalił 8 marca 1990 r. ustawę o samorządzie terytorialnym, 22 marca o terenowych organach rządowej administracji ogólnej oraz o pracownikach samorządowych. Wraz z ustawą wprowadzającą, tzw. kompetencyjną, oraz ustawą o ustroju samorządu miasta stołecznego Warszawy, stworzyły one podstawy prawne nowego systemu administracji terenowej. Został on oparty na dualizmie wykonywania administracji publicznej w terenie, podzielonej między administrację rządową i samorząd terytorialny, przywrócony na szczeblu gminy. Gmina działając poprzez swoje organy (rada gminy i zarząd pod przewodnictwem wójta lub odpowiednio: burmistrza, prezydenta) wykonywać zaczęła zadania własne i zlecone. Jednocześnie w 1990 r. nastąpiła komunalizacja mienia. Administracja rządowa w województwie (województwie) uzupełniona została w terenie przez stworzenie rejonów na czele z kierownikami urzędów rejonowych. Utrzymano zasadniczy dwustopniowy podział terytorialny, rejony stanowiły tylko jednostkę pomocniczą.

Stan ten trwał do 1 stycznia 1999 r., kiedy to ponownie dokonano reformy administracyjnej kraju. Weszły wówczas w życie ustawy z 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym i wojewódzkim oraz ustawa z 24 lipca 1998 r. o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa.

Obecnie powiat bielski wchodzi w skład województwa podlaskiego i składa się z dwóch miast (Bielsk Podlaski i Brańsk) oraz sześciu gmin wiejskich (Bielsk Podlaski, Boćki, Brańsk, Orla, Rudka, Wyszki).

Zbigniew Romaniuk, Bogdan Komarzewski

Dodana: 12 styczeń 2017 13:21

Zmodyfikowana: 12 styczeń 2017 13:21

Copyright © 2001 - 2021 Samorząd Powiatu Bielskiego. Wszystkie prawa zastrzeżone.